

ձակուում են դիմում տալարածները վրայ և զինված անուս վերջիններս աղմուկը լսելով վրայ է հասնում Բաղլա Սրբուհանան և սկսում կրակել առաջակները վրայ, որոնք բռնկվա են լինում անասունները 2 արագորոշներն ստիպուած են լինում անասուններին մեծ մասը թողնելու։ Անասնատերերը վազում են առաջակների ճանապարհը փակել և մնացեալ կենդանիներն էլ յետ ստանալ։ Այդպէս էլ անում են և յաջորդ առաւօտեան լուսաբացին կտուր բռնում առաջակների հետ 2 արագորոշներին մէկն սպանուած է, իսկ մի ուրիշը վիրաւորուած։ Վիրաւորուածը, ինչպէս և ողջ մնացած առաջակները փախչում են։ Անասնատերերի կողմից երկու հոգի թեթեւ վէրք են ստացել։

Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Բաղէշի մէջ 40—45 տարի ընտանիքներ, ազգային առաջնորդարան դիմելով, հայ եկեղեցին ընդունուելու փափագ յայտնած են։ Այս մասին հարկ եղած օրինական ձևակերպութեանց կատարման համար, առաջնորդարանը խնդիր ըրեր է տեղական իշխանութեան և միւս կողմէ իրողութիւնը հաղորդած է պատրիարքարանին։ Գրած, ժողովը այս մասին որոշում մը տալէ առաջ կը սպասէ որ առաջնորդը եղիշէ վ. Զինկիւնեան, որ այս օրերս Պոլսի պիտի հասնի, բերանացի տեղեկութիւններ հաղորդէ։

—Ազգ. պատրիարքարանը կաշխատի տակաւ առ տակաւ ձևի մը բերելու գաւառներու որդանոցներն արհեստանոցի վերածելու ձեռնարկը։ Ըստ այն ձեռնարկին որ հաղորդուած է կեդրոնական նպաստի խնամակալութեան անդամներուն, «Բաւաւական առժամանակեայ որդանոցներուն փակմամբ» որը և կարօտ մանուկներն իսպառ անխնամ չըլծողներն համար, ազգ. պատրիարքարանին կողմէ՝ առաջնորդական գլխաւոր կեդրոններու մէջ, ուր որ յարմար դատուի, երկու սեռի աղոց համար ուրոյն արհեստանոցներ պիտի հաստատուին։ Այս հաստատութեանց հասոյթներն են՝ վեհ. սուլթանին կողմէ պարբերաբար որոց և կարօտեցող համար շնորհուած նպաստներ, և բարեփութեան կողմէ դրամական յատուկ նուէրը, զոր ս. պատրիարքն տանն տարի ս. Ենիգեան տօնին յանուն սանկացեայ Յիսուսի պիտի ստանայ ուղղակի, և պիտի գործածէ այն անտէրուշ աղոց արհեստ սորվեցնելու, նաև մասնաւոր բարերարներուն 220 վերտ արագութեամբ։

Մի խօսքով՝ արեւ մի հրաբուրդ գունդ է, որ անդադար բանկում է, եւ գալիս, գործում։ Բայց այդ գործունէութիւնը ենթարկուած է օրօշ շրջաններէ կայ մի ժամանակ, որ նրա գործունէութիւնն առանձին ուժով է արտայայտուում, բայց կայ նաև շրջան, երբ դա փոքր ինչ նուազում է։ Բանի արևն աւելի է գործում, այնքան էլ աւելի են լինում «գործը», իսկ երբ նուազում է արևի գործունէութիւնը, նուազում են նաև բոլորը։ Այդ նուազման և առաւելման շրջանը տևում է 11/2 տարի։ 1867 թ. պատահել են օրեր, որ արևի վրայ նոյն իսկ չեն նկատել ընծ։ 1876—78 թ. նոյնպէս ընծ է եղել։ Ետոյ նուազումը եղել է 1889 թ. արևի, իսկ վերջինը՝ 1900-ին։ Նմանապէս և առաւելումն եղել է 1870-ին, 1881—83-ին, 1893-ին, իսկ առաջինը պիտի լինի 1904-ին։ Գուցէ ընթացողների համար հետաքրքրական է իմանալ, թէ ինչ բան է այդ «ընծ»։ Առանց երկարելու պիտի ասենք, որ բոլորի ծագումը դեռ ևս մտնի է. ոմանք կարծում են, թէ դա ամպ է, արևի ամպը, խտացած գոլորշիների ամպ։ Բայց Յիւնիւն հերքեց այդ և ենթադրեց, որ արևի աւելի խտացած մասն է դա, որ կողմի նման կապուում է արևի մակերևութին, բայց ներքին ջերմութիւնից դարձեալ հալում է նորից

նու հաստատած տարեթիւները, և տեղային միջոցները։ Արհեստանոցներուն հասոյթներուն պահպանութեան համար պատրիարքարանը դատ հաշիւ կերտներէն որոշեալ թիւով գիշերօթիկ պիտի ըլլան, 3/4-ը վիճակին թեմերէն։ Փակուած որդանոցներէն ելնող այն տղաքը, որ տակաւին պաշտպանի կը կարօտին և արհեստ չեն սովորած, պիտի կրնան ընդունուիլ այս արհեստանոցները։ Արհեստանոցին մատակարարութիւնը պիտի յանձնուի հոգաբարձութեան մը, առաջնորդին նախագահութեամբ, որոյ անդամներուն մէկը քահանայ պիտի ըլլայ, և երկուքը պիտի ըլլան քահանայ երբ արհեստանոցն որդանոցներու յատուկ է։ Հոգաբարձութիւններն առևտրական գործ պիտի չունենան արհեստանոցներուն հետ, ոչ ալ պաշտօն անոնց մէջ։ Այս մարմինը ուղղակի պիտի թողնուի պատրիարքարանին հետ, կանոնաւոր հաշիւ և իմաստցոյց ղրկելով ամեն տարին։ Երկու ասորի պաշտօն կը վարեն հոգաբարձուներն և վերընտրելի են։ Արհեստներուն տեսակն ու որդանութիւնն հոգաբարձութիւնը կրնան ձևել։ Պիտի ընտրուին այնպիսի կրօնասէներ, որոնց արտադրութիւնը մի միայն տեղական սպաւման յատուկ չըլլան, այլ ուրիշ տեղեր ալ կարենան արտաձուլել շահաւորապէս։ Հոգաբարձութեանց յայտագրին վրայ, պատրիարքարանը կը սահմանէ արհեստին ճիւղին դրամագլուխը, որ անկորուստ պէտք է պահուի։ Արտադրութեան վաճառումէն գոյացած շահուն քառորդը կը կցուի դրամագլխին, երեք-չորրորդն ալ կը պահուի արհեստաւոր աղոց գործիչ գնելու համար նըպաստ տալու, երբ մեկնի։ Մեկնող արհեստաւորներուն տեղ նորեր կառուուին, և մեկնողներուն անունները կը ձանդուցուին պատրիարքարանին՝ կարծիք պառկեցնելով։ Եթէ այս աղոց մէջ զգտնուին այնպիսիք, որք գերագանց ընդունակութիւն ցոյց տան արհեստի, հոգաբարձութեան զեկուցման վրայ պատրիարքարանը կը զանոնք ուր որ պէտք է՝ կատարելագործելու իրենց արհեստը, եթէ ներքին նւթական միջոցները հոգաբարձութիւնը կը պարտաւորեն ուսումնասիրել այն միջոցներն որով կարելի ըլլայ արդիւնաւորել գեղացի ժողովրդեան երկրագործական աշխատանքը, և ափիւնի, բամբակի և թիթենիի ու շերամի պէս շահաւէտ մշակութիւններն ընդհանրացնել, որպէս զի ընթացաւորտ որդերն երկրագործական ճիւղին մէջ ալ քիչ

կազմուելու համար։ Եւ այդ աւելի հաւանական է համարուում։ Սակայն վերջերս կարծիք յայտնողներ եղան, թէ այդ բոլորը կազմում են արեւելի հրաբուրդի միջոցն—կերև բարձրացած նիւթերն աւելի թանձրանալով սարսափելի բարձրութիւնը ընկնում են վայր, արևի վրայ, և խոռոչներ բաց տեսում։

Այսպէս թէ այնպէս մեղ հետաքրքրողը ներկայումս այդ չէ, այլ այն, թէ ինչ կապ կարող է լինել արևի աւելի կամ նուազ գործունէամբ ներգործման շրջաններ և մեր եղանակի բարեփութանութեան միջև։

Մենք արդէն ցոյց տուինք, որ ներկայումս արեւակի նուազման շրջանն է, իսկ Փլամբիտիւն իւր դիտողութիւններով ցոյց է տալիս, որ այդ շրջանին համապատասխանում է նաև մեր եղանակների ցրտութիւնը։ Սակայն Փլամբիտիւն այդ դիտողութիւնն անուս է միայն յունուար, փետրուար և մարտ ամիսների վերաբերմամբ, մինչդեռ միւս ամիսների համար կարելի չէ նոյնն ասել։ Բայց այդ, նրա դիտողութիւնները վերաբերում են միայն Պարսիկ շրջան կայրին։

Յամենայն դէպս, յարգելի գիտնականի դիտողութիւնները, որքան էլ մասնակի լինին դրանք, մեծ արժէք ունին և եթէ այդպիսի դիտողութիւններն ընդհանուր գործադրութիւն գտնեն, անշուշտ աւելի

շատ ապրուստի մը ապահովութիւնն ունենան։ Այս և ուրիշ պարագաներու մտածումով կոկիկ ծրագիր մը յորինուած է, որ տարակարգ չկայ թէ ի մօտոյ վերջնական կանոնադրի մը ձևը պիտի առնէ, և յուսալի է որ գաւառային ամեն գլխաւոր կեդրոններուն մէջ անոր խճի մտօք գործադրութիւնն արդիւնաւէտ ըլլայ գաւառացի այս նոր սերունդին տնտեսական ապահովութեան համար։

Միւթեր արբանոց երկհարկուածակը ասելու համար, որ տեղի պիտի ունենայ առաջինը սեպտ. 8-ին (ն. տ.) ս. պատրիարք հայրն ևս հրաւիրուած է իր կողմէ ներկայացոյցի մը զրկելու։ Իտալական լրագրողները կը ձանդուցանեն, թէ Միւթեր արբանոց երկհարկուածակը յորիւնների առթիւ, այրիացեալ Մարգարիտ Թագուհին Վենետիկ Միւթերեանց մայրավանքն այցելել է։ Յուլիսի 26-ին, Թագուհին պալատական երկու տիկիններով գացել է ս. Ղազար, առտուան ժամը 8 1/2-ին։ Գլխուղեան իգնաւորս արքան և ամբողջ միաբանութիւնը Թագուհին ընդունել են ի թագուհին և առաջնորդներ են եկեղեցին։ Հոն Թագուհին ներկայ գտնուել է Գլխուղեան արքային կողքին՝ ի յիշատակ հանգուցեալ Ուրբաթ Թագուհին կատարած հոգեհանգստեան պաշտօնին։ Պատարագէն վերջ վանուց թանգարանի մեծ դահլիճին մէջ Թագուհին ընդունել է թովանդակ միաբանութեան յազարներ։ Թոյլ տուել է որ երկտասարկ վարդապետներն մին վարդնական լուսանկարել գործը իր պատկերը հանէ։ Միւթերայ յորեհանին առթիւ Լաւրանի է թէ վանքին եկեղեցւոյ առաջ խորանին համար վարդապետ մը պիտի ընտայ։ Թագուհին իր պալատական երկու պալատներուն հետ վարդէն մեկնելէ առաջ եկեղեցին գացել և շափն է աւել շինուելիք վարդապետին։ Իտալական թերթերը կը յանդուին թէ այս վարդապետ իր տեսակին մէջ արօնստական գլուխ գործոց մը պիտի ըլլայ։

ՄԻԹԵ ՓԱՐԱՃԱՆ ԳՐԱՆԳՈՐԴ ԿԱՐՈՂ Է ԼԻՆԵԼ

Ամենքն իմացան, որ ազգիս Վահագն շարապետը կողմակներ է արձակել, որոնցով պատուիրում է Երեւանի, Թիֆլիսի և Նոր-Նախիջևանի թեմական զբարեփութների համար հոգեւորական տեսուչներ ընտրել, (Զուշուսն արդէն ունի)։ Բայց մը պիտի հոգեւորականներ պէտք է

ևս պիտի լուսաբանեն խնդիրը։ Սակայն չպէտք է մոռանանք նաև այս բանը, որ մեր եղանակների փոփոխութեան վրայ ներգործութիւն ունի ոչ միայն արևը, այլ և լուսինը, այլ և տեղադրութիւնն և ուրիշ բազմաթիւ պայմաններ, որոնց մասին ակնարկել ենք արդէն։

Գերմանացի աստղագետ Նիլսընը այն շուտակի է այդ խնդիրը տարիներ առաջ, նրա հետ նաև ուրիշ գիտնականներ։ Նրա կարծիքով, եթէ երկրագնդին ամեն կողմերում ևս հաստատուած լինէին օդերևութաբանական դիտարաններ, և դրանց գործունէութեան մասնաբաժան արդիւնքն աշխ առաջ լինէր, անշուշտ պիտի կարելի լինէր աւելի ճշգր. թիւեր օրօշն արեւակի գործունէութեան 11-ամիս շրջանի ներգործութիւնը մեր մթնոլորտի վրայ։ Բայց այդ տեղեկութիւնները պակասում են, որովհետեւ դիտարաններ կան միայն Եւրոպայում, Հիւսիսային Ամերիկայում և մէկ էլ Հնդկաստանում։ Իսկ ծովերի վրայ համարեա չկայ։ Սակայն այժմ էլ արդէն կարելի է մի քանի դիտողութիւններ աւելի։

Նկատուած է, որ արեւագրաչիւն երկրներն աւելի տաք են լինում արևի բլրերի նուազման թիւերց 1/2—1/3 տարի առաջ։ արեւագրաչի շրջանից դուրս այդ ժամանակամիջոցն աւելի ու

նտրուեն։ Այս մի կարեւոր խնդիր, որ ներկայումս հրապարակի վրայ է գրուած։ Կասկած չկայ, որ արժանաւորները, —կը պատասխանեն ամենքը։ Բայց զոր է այդ արժանիքը, ինչով պէտք է չափուի նա։ Արդեօք նրանով, որ այս կամ այն անձ նաւորութիւնը փարաշա է հագել, թէ մի այլ բարոյական չափ ևս պէտք է ի նկատի առնել։

Մեղաւնում որոշ տեսակի մարդկանց համար այդ չափը շատ պարզ է։ Ով կուզէ լինի, եթէ նա մեր միջազգային տիրացունքի արշինով ուղիղ դուրս եկաւ, համապատասխան է թեմ. դպրանոցի տեսչութեան բարձր և պատասխանատու պաշտօնին։ Եւ ահա այդ է պատճառը, որ Բագուի նման հայտաւոր քաղաքի վրէժն է փաթախուած մի գործուում և քարոզիչ, որ երկու խօսք իրար յետեից շարել չպիտէ, իսկ բազումներն ստիպուած են անմուռն տանել «Անլաւա» դուրս քարոզչին։ Այդ է պատճառը, որ Աղապատականի նման մի հագին ու պատասխանատու թեմի համար 11 ձայնով ընդգէմ 25-ի առաջնորդ է ընտրուում մի վարդապետ, որ իւր յետեւում թողել է մի ահագին դատարկութիւն, մի անպտուղ անուպատ, որտեղ միայն երեւմ երեւմ լսելի են լինում աղանիներն միջիններն ու փրփուցող խոստումներ այդ է պատճառը, որ Երեւանի թեմ. դպրանոցի երեստարդ հոգաբարձութիւնը ճատեանի թողած փառակների վրայ կամեանում է բարձրացած անսնել երկկուսի մի խնդ ու կըրակ վարժապետ, որ այսօր վարդապետ է դառնում... Եւ միջազգային արեւոյնների օգուանը ցնծութեամբ պէտք է ողջունէ նրա գալուստը, այն օրպանը, որ անցեալ տարի ահագին ցնդ ուսեցող անասուններ էր պահանջում թեմական դպրանոցների համար, իսկ այդ վարդապետը... Բայց ինչն է սրա պատճառը,—որովհետեւ մեր լրագրական շահատակողների առաջանից է դուրս եկել և նրանց արշինով է չափուի այդ վարդապետ կողմումը։

Միթէ մեր ժամանակներում փարաշան գրաւական կարող է լինիլ յարմարաւոր տեսչային լինելու համար։ Այս կէտի վրայ պէտք է առանձին ուղարկութիւն դարձնել։

ՄԻԹԵԱՐ ԱՐԲԱՆՑ ԵՒ ԻԻՐ ԳՈՐԾԸ *)

Միւթեր իւր աշխատանքներով Մուսահանիւց յետոյ խնդրեց տեղական իշխանից, նա զիմեց կառավարութեան օգ-

*) Տես Հոգեւոր-Պարս 26 132.

աւելի երկար է լինում, իսկ բնականորէն մօտակայում ջերմութեան աստիճանի տատանումն աւելի թոյլ է և դրա կանոնաւորութիւնը հազիւ նկատելի։

Արեւագրաչի փոփոխութիւնը թոյլով ու գործիքներով աւելի են լինում այն տարիները, երբ արևի բոլորի թիւն էլ շատ է լինում, մինչդեռ հակառակն է նկատուում, երբ բոլորը քիչ են լինում։ Աշիւ է ընկնում նաև փետրանման աստղերի փոփոխականութիւնը. այդ ամպերը, որ կազմում են մեր մթնոլորտի շատ բարձր խաւերում և սառցի ամենամանր բիւրեղներից կազմուած լինելով նման են զուգահեռաբար ընկած բարակ թիւերի, կամ քօղի, կամ փետրի, և հիւսիսային կիսագնդում հարաւ-արեւմտ-քից գնում են դէպի հիւսիս-արեւելք Դրանք շատ են լինում արևի բոլորի շատ եղած միջոցին և, Գլխին աւելով, եթէ լաւ եղանակից յետոյ եղանակացոյցն իշխում է ու երևան են գալիս փետրանման ամպեր, դա նշան է, թէ միջին Եւրոպայի արեւմտեան մասի համար փոթորիկ է սպասուում։ Ուրեմն բոլորի շատութեան ժամանակ պէտք է սպասել, որ փոթորիկներ էլ շատ կը լինեն։ Գլխին այս երեւոյթը տարիներ առաջ նկատուած լինելով՝ գրել է այդ մասին և այնուհետեւ շարունակելով իւր դիտողութիւններն, աւելի և աւելի հաստատուել իւր կարծիքը մէջ։

խանութիւնից Մեթնն դրեալուում իրեն տեղ տալ եկեղեցի և մենաստան կառուցանելու համար։ Իշխանութիւնը չըմբոյց նրա խնդիրը և մինչդեռ ժամանակ ապրուստի անհրաժեշտ կարիքներ ընձեռելու նպատակով նոր հաստատութիւն միաբանութեանը մի-երկու գիւղ տուեց որպէս կառուածք։ Բայց դրանից, կառավարութիւնը Միւթերի տրամադրութեան տակ դրած մի մեծ տուն, որպէս միաբանութեան բնակարան, մինչև կը կառուցուի սեպհական մենաստանը։

Բայց դրանից յետոյ Միւթեր իւր արած առաջին քայլերին դժուարութեանց հանդիպեց։ Առաջին տարին հաղի մի փոքր գումար շահուել էին իրենց շնորհուած կալուածներին, ահա միաբաններից շատերը, ինչպէս և ինքը Միւթերը, հիւանդացան տեղական կիմային անվարժ ինկուց և ծախսեցին վերոյի չեալ փոքրիկ գումարը։ Բայց դժուարութիւնը միայն հիւանդութեան մէջ չէր կայանում. դէտեց զինքն գանգատներ էին հասնում հում։ Միւթերի հիմնած միաբանութեան վերաբերմամբ, ամբաստանելով այդ հաստատութիւնը պապական եկեղեցւոյ օգուան հակառակ ընթացքի մէջ Այս կարծիքները միանգամայն ջրելու համար, Միւթեր իւր միաբաններից երկուսին 1705 թ. հում ուղարկեց, մինչդեռ ժամանակ նրանց յանձնելու ս։ Անտիկ վանական կանոնների վրայ հիմնուած մի սահմանադրութիւն, որ ինքն էր պատրաստել իւր միաբանութեան համար և ցանկանում հաստատուել տալ Գրեմս ժմ պապին։

Միւթերը դրամական խիստ նեղութեան մէջ էր և չէր կարողանում կառուցանել իւր մենաստանն ու եկեղեցին, շնայելով որ օրինական պայմանով պարտաւոր էր երեք տարուայ ընթացքում կառուցանել այդ շէնքերը։ հակառակ գէպում կառավարութիւնը յետոյ էր գրեալու իւր առած հողը։ Միւթերը, ի նկատի ունենալով այս հանգամանքը և ժամանակամիջոցի լրանալու մօտ լինելը, ծանր պայմաններով փող ձեռք բերեց և 1706 թ. մարտին մենաստանի հիմքը դրեց ու մինչև հոկտ. աւարտեց շէնքը, ուր և տեղափոխուեց։ Իւր ունեցած բոլոր փողերը ծախսելով մենաստանի շինութեան վրայ, Միւթերը մինչ այն աստիճան չբարձր վիճակի մէջ ընկաւ, որ ստիպուեց միաբանութեան հազարատները գրած դնել օրդպահիկ հայթաթիւնը նպատակով. քայքայեց ինքը, նա զիմեց կառավարութեան օգ-

Միւնոյն կերպով, ինչպէս Ինզը և ուրիշները նկատած են, արևի գործունէութեան 11ամիս շրջանը ներգործութեան վրայ։ Ինչպէս յայտնում է, մագնիսական ուղեղ միշտ մի ծայրով դէպի հիւսիս է դարձած լինում, միւսով—հարաւ, իսկ երկրիւ էլ ամբողջովին մի մագնիսացած գունդ է։ Այն տարիները, երբ արևի վրայ գործունէութիւնը գործունում է, այդ ներգործում է նաև մեր մագնիսի վրայ—մագնիսական սլաքը շարունակա տատանում է, մէկ ալ գնում, մէկ—ձախ։ Իսկ այն ժամանակ, որ աւելի վրայ առանձնապէս խիստ փոթորիկներ են պատահում, մեր մագնիսական սլաքն էլ գոյնման սկսում է թռչկոտալ։ Միւնոյն արևի բոլորի նուազման միջոցին—ուրեմն էլ համեմատաբար աւելի խաղաղ է մնում։ Եւ այդ փոփոխութիւնը դարձանալի կերպով գուզընթաց է բոլորի առաւելացման 11-ամիս շրջանին։ Միւնոյն բանն է նկատուում նաև հիւսիսափայլի վերաբերմամբ—բոլորի համեմատ աւելանում է և նրանց թիւը։

Այսպիսով ուրեմն արեւակի վրայ կատարուող փոփոխութիւնները ներգործում են մեր եղանակների վրայ։ Բայց որ ծայրով, ինչպէս է գուզընթացում դա ուրիշ պայմանների հետ—առ այժմ կարելի չէ ասել։

նութեանը 1708 թ. նպաստով, ցու հիմքը շրջոյ անց վանքի եկեղեցին։ Նորա միւթերն արեւելք, հայերի, յոյների և միջատում էին թեմայի չէնց այս տարի յետգրութեան թ. տեղեկ կայացուց տատուիլ համաձայն ընտրեցին կարգի կանոնի թեմայի հաստատութիւն սեց 1711 թին քիչ հաստատութիւնը որ թեմայի կահ-կարգի, ի շրջոյ վարդապետի, թեմայի արեւմտեան անդամ, ցիններու տուրք մօտենալ ցած վրանի կտրիկ, ցին մի աղատու գոյացալ վնե միաբանութեան խանութնը մեկ այդ գործին ծախելի կա չին կա չկար լրագրութիւնը հալում էր զիմեց կառավարութեան օգ-

